

Анотація. Стаття присвячена дослідженню художньої рецепції України в сучасних чеських літературних хроніках. Увагу зосереджено на так званих “Волинських хроніках”, детальніше проаналізовано твори Д. Кшіцовой, Я. Вацуліка, І. Оліча в контексті поетикальних та хронотопних особливостей жанру хроніки та притаманної “хронікальному” мисленню антиномії чехи-українці. З'ясовано жанрову своєрідність “Волинських хронік”, модальність образів України та українців у цих творах.

Ключові слова: Волинські хроніки, жанр, національна ідентичність, чехи, українці, Волинь

Різноманітні культурні практики, особливо літературна творчість набувають особливого значення у «екстремальних» умовах, зокрема, під час досить тривалого перебування кількох поколінь національної спільноти на еміграції, тобто у інонаціональному та інокультурному соціальному середовищі. Саме в таких умовах опинилися чехи на Волині у ХІХ столітті. Про чеську еміграцію на Волинь з наступною рееміграцією наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть видано чимало хронік: регіональних, документально-історичних, сімейних, кожна з яких містить фактичну інформацію, елементи автобіографізму та художності.

Серед усього масиву цих творів привертають увагу такі: «Kronika Českého Malína» (Martinovský, 1945), «Kronika českého Boratína» (J. Vlková, A. Vlk, 2000), «Huleč Česká na Volyni. Roky 1870 – 1947» (Bonek, J. Manová, D. Stárek, V. 1992), «Kronika obce Chomoutu» (Bačovský, M. 1992), «Kronika Českého Kvasilova» (Šereřuk M., 2003), «Vzpomínky na rodiště Straklov Český» (Masopust, M. 1992), «Kupičov jak nám o něm vyprávěli» (Žáková, M. Zápotocký, V. Kytl, V. 1997), «Kronika obce Dembrovky na Volyni» (Samec, V. 2000), «Stopy zaváté časem. Kronika Volkova a přilehlých obcí» (Širc, V., 1980) [15] та деякі інші, зокрема «Волинський телескоп» («Volyňský dalekohled», 2006) Їржі Оліча [14] та «Родинна хроніка волинських Чехів» («Rodinná kronika volyňských Čechů», 2008) Д. Кшіцовой та Я. Вацуліка [10].

Намагаючись створити надійну опору власній родовій ідентичності у сучасному дезінтегрованому світі, віднайти своєрідні компенсаційні механізми пом'якшення адаптації вихідців з Волині у Чехії після репатріації, автори вищеназваних творів (надалі – «Волинських хронік») реконструюють та актуалізують столітні регіональні міфи про чехів як єдиних носіїв прогресу та культури на українських землях в ХІХ столітті, оприявлюють їх новітню ментальну, географічну та художню візію у сфері нарації. Неодмінним атрибутом та важливим складником цієї візії є образ України та українців як уособленого Іншого-Чужого, без якого, однак, немислимий власний образ.

Серед чеських науковців, котрі намагалися з'ясувати причини та закономірності формування негативного образу «Чужого», зокрема українця, у соціокультурному просторі Чеської Республіки, варто згадати дослідників-соціологів Д. Дрбоглава, І. Мусіла (місце української громади в чеському суспільстві) [13], М. Книжака, В. Єжека, Т. Брода (рівень чеської ксенофобії) [9], І. Лудека (чесько-українські міжетнічні взаємини на Волині) [11; 12], Д. Бітгнерову (формування образу «Чужого», у т. ч. «українця» на території Чеської Республіки, проблеми адаптації волинських чехів у Чехії) [7]. В останні десятиріччя ця проблема активно порушується і у працях українських гуманітаріїв [1; 6]. Докладний та глибокий аналіз історії розвитку та теоретичних засад жанру хроніки у європейських літературах на великому

фактичному матеріалі виконав сучасний чеський славіст Іво Поспішіл у низці праць «Ruská románová kronika. Příspěvek k historii a teorii žánru» (1983) [17], «Labyrint kroniky. Pokus o teoretické vymezení žánru» (1986) [16]. Натомість досліджень, присвячених проблемі художньої рецепції України у чеській літературі II половини ХХ – початку ХХІ століття, зокрема у жанрі хроніки, усе ще бракує.

Мета статті – розглянути цю проблему у річці сучасних методологічних засад. Це сприятиме цілісній репрезентації явища у чеській літературі попри розрізненість окремих стильових авторських інтерпретацій.

Матеріалом дослідження слугували вищеназвані хроніки, детальніше розглянуто роман «Волинський телескоп» сучасного чеського письменника Їржі Оліча та «Родинну хроніку волинських Чехів» професора русистики Брненського університету Дануше Кшіцовой та історика Ярослава Вацуліка. У роботі використано культурно-історичний, текстуальний та контекстуальний, аналітично-описовий, соціологічний методи; а також елементи біографічного, типологічного, психологічного методів наукового аналізу.

Поштовхом до написання більшості «Волинських хронік», очевидно, стає усвідомлена авторами необхідність осмислення власного життєвого досвіду, творення літопису свого роду, реконструкції та підтвердження особистісної і національної ідентичності через приналежність до спільноти Волинських чехів, чия історія розгорталася на теренах сьогоденної України. Кожна хроніка більшою чи меншою мірою є описом тривалого повернення на «рідні береги». Як і в гомерівській «Одіссейі», найголовнішим завданням протагоністів є збереження пам'яті про власне Я, власне коріння, етнічну самототожність. Вони повертаються у Чехію, щоб відновити автентичність свого імені і своєї особистості, починаючи з відновлення своєї національної та державної приналежності.

Відомо, що ідентифікаційна криза внаслідок еміграції є причиною глибоких психологічних та особистісних змін, перебудови світоглядної орієнтації. Насамперед – це опір, гібридизація свідомості переселенців, потрясіння, зумовлені роздвоєнням між минулим і теперішнім, між почуттям втрати і необхідності набуття, створення чогось нового, що часто асоціюється з бінарною опозицією «своє» – «інше». Для волинських чехів у цьому контексті територією Іншого назавжди залишається Україна.

Після повернення на історичну батьківщину у столітті ХХ-му нащадкам волинських чехів довелося долати схожі проблеми, пов'язані з асиміляцією уже в материковому соціокультурному просторі. Ставлення до новоприбулих у «старій Батьківщині» було неоднозначним, фактично волинські чехи у Чехії опинилися в ролі «чужих серед своїх» [7]. Розселяючись на землях, від-

ведених владою, вони отримували право вибору кращого місця і помешкань (звільнених судетськими німцями), що часто ставало причиною незадоволення серед корінного населення. Автори хронік, письменники Марія Стрийова та Іржі Оліч у своїх творах пишуть про розчарування, притаманне переселенцям цього часу, відсутність психологічного комфорту, труднощі післявоєнної адаптації, зневажливе ставлення місцевих, що вважали волинських чехів «руською голотою», чю мову «не можна зрозуміти» [14, с. 187].

Культурні регіональні міфи про виняткове культурне і економічне значення та елітне положення чехів на Волині, виплекані в умовах вимушеного протистояння іноетнічному кількісно домінуючому середовищу, були покликані забезпечити сталість і непорушність національної ідентичності переселенців, обґрунтувати тяглість економічного і духовного зв'язку з доменою культурою, а згодом – полегшити інтеграцію чехів з Волині у суспільний контекст «старої-нової» (як вони самі називали) Батьківщини після повернення.

Взаємне притягання міфу і хроніки на сучасному етапі розвитку національних літератур не можна вважати штучним, оскільки цей процес сягає глибинних пластів цивілізації, де ці зображальні методи утворювали неподільне ціле, були одним з перших інструментів оволодіння навколишнім світом в історії людської культури. Як зазначає І. Поспішл, «їх сьогоднішнє зближення, оновлена актуальність доводять складність сучасної культурної реальності, потребу інновацій та повернення до джерел» [16, с. 117]. Історична хроніка як поступова хронологічна фіксація та опис подій розвинулась та набула значного поширення у ранньому середньовіччі на самому початку епохи християнства. У чеській літературі хроніки також належали до найдавніших способів та методів художнього відтворення дійсності («Kosmova kronika česká», «Zbraslavská kronika», «Dalimilova kronika», «Kronika Františka Pražského», «Kronika Vavřince z Březové» та інші). Як окремий літературний жанр, хроніка зазвичай виконувала не лише ноетичну, але також дидактичну, ідеологічну та націєтворчу функцію [16, с. 23], адже від початків процесу формування націй одним з найважливіших засобів творення і збереження національної ідентичності стає саме література, яка в певних обставинах успадковує функцію міфотворчості.

У літературознавчій енциклопедії хронікою (chroniká – *грецьк.* літопис, від *chrónos* – *грецьк.* час) названо «різновид історичного твору, у якому лише порічно, іноді – у вигляді новел, фіксуються певні громадські, політичні, родинні події, пов'язані з періодами діяльності певних осіб» [2, с. 562]. Чеський літературознавчий словник хроніку (романову) визначає як літературний твір, у якому автор відстежує зміну генерацій певного роду, різновидом хроніки вважається сага – хронікалізовані записи про спосіб життя на певному місці. Від романової хроніки романові (сімейні) саги відрізняються присутністю кількох сюжетних ліній формативного типу [8, с. 470] та роллю автора, який приховує свою тотожність або ж навпаки, відкрито демонструє свою позицію як безсторонній свідок подій, у кожному випадку намагається створити враження власної об'єктивності («Волинський телескоп»). Жанр був надзвичайно продуктивним у чеській літературі періоду зрілого реалізму (В. Мрштлік, А. Мрштлік «Рік на селі» («Rok na vsi», 1903-1904), А. Ірасек «У нас» («U nás», 1899-1903), Й. Голечек «Наші» («Naši», 1910-1930));

звірцем «пролетарської» хроніки є роман М. Масрової «Сирена» («Siréna», 1935).

Першорядними критеріями визначення жанру є його часопросторові координати, другорядними вважаються особа оповідача та його функції у творі, як організаційного центру нарації (Бахтін, Копистянська, Поспішл). Жанру хроніки, який формально впливає з першопочатків людства, притаманний лінійний, «відкритий» в одному напрямку час як суб'єкт історичного процесу і центральний об'єкт твору. Точкою відліку обирається першоподія, а саме: переселення кількох членів родини на Волинь. Плин часу зупиняється там, де записувач припиняє писати. Натомість досліджуваний простір (приватний, домашній світ чеської родини), відмежований від зовнішнього «великого світу» (українське село у царській Росії), є «закритим», його основним функціональним принципом є дотримання та збереження стабільності, що збігається з потребами родини – роду – нації. Історичний час у хроніці поступово порушується часом «епічним», або нарративним, хід якого визначає розподіл та густина подій. Чеський літературознавець вважає термін «хроніка» таким, «що виходить із синтезу теми та виду» [16, с. 101] та виділяє чотири підвиди жанру, що відрізняються за окремими фазами розвитку, основними функціями та співвідношенням документально-історичного і літературного методів у опрацьованні матеріалу: власне хроніка (аналітична функція); романізована хроніка (поєднує аналітичну та розважальну функції); романова хроніка (в основі поетики – діалог між хронікальною локальністю та «великим світом»); хронікалізований роман, або роман генерацій (хроніка та хронологічний метод існує лише у основі сюжету літературного твору) [17, с. 24-25]. Такі романи зберігають структурні принципи та рамки хроніки, але змінюються зсередини, їм притаманна принципово інша поетика.

Хоча межі між підвидами жанру доволі складно виокремити, оскільки своїм корінням кожна хроніка сягає джерел юкстапозитивного зображення дійсності і продовжує традицію хронікальних аналітичних записів, більшість «Волинських хронік» видаються близькими до третього підвиду (романова хроніка) за класифікацією Поспішлі. Спираючись на теорію хронотопу Бахтіна як визначальну для жанру категорію, Поспішл вважає романову хроніку перехідним типом, який відтісняє жанр у категорії часопростору від просторового полюсу до часового [17, с. 21].

Хронотопам «Волинських хронік» притаманні деякі спільні ознаки. А саме:

1. Хронікальний простір пульсує між мікросередовищем (дім, родина) та «великим світом» (українська Волинь). Межа між цими двома світами чітко поділяє протагоністів твору на «своїх» та «чужих». Обмежене місце дії детермінує обмежений репертуар дійових осіб. Герої твору – це родина та люди, безпосередньо з нею пов'язані, або мешканці містечка чеського походження. Усі дороги з дому, села чи містечка ведуть до великого світу.

2. Хронікальний простір характеризується мотивом постійного повернення, у тому числі омріяного повернення на історичну батьківщину як логічного завершення кожної хроніки. Просторова пульсація з постійними поверненнями до одного місця вважається стратегією, яка у романовій хроніці реалізує філософію і світобачення людини XIX століття: люди не повинні відриватися від середовища, з якого вийшли, від сере-

довища, яке детермінувало їх духовний світ. Замість хаосу та хаотичних рухів у просторі згідно з цією філософією пропонується концепція постійних повернень як засіб проти дегуманізації та деградації людини [17, с. 26].

3. Хронікальний час визначається концепцією єдиної часової лінії.

4. Хронікальний час різними літературними засобами «гальмується».

5. Хронікальний час пов'язаний з відчутним протиставленням минулого і сучасного. У «Волинських хроніках» відчуття переваги «старих добрих часів» над скрутними часами сьогодення підсилюється просторовим модулем: «колись у Чехії» було значно краще ніж «тепер на Волині».

Іншим визначальним жанровим критерієм є особа оповідача, стратегія об'єктивізації суб'єкту автора, спосіб, яким автор у творі обстоює власну точку зору. Аналіз етнообразів українців у хроніках неможливий без урахування особистості, позиції та мотивації (психологічно, історично та соціокультурно зумовленої) автора як продуцента-творця художньої дійсності. Авторів суб'єкт реалізується у творі експліцитно та імпліцитно. Намагання зачленувати до індивідуальної оповіді, індивідуальної позиції наратора так званий «об'єктивний» погляд зовні реалізується по-різному.

1. Експліцитним розмежуванням автора і оповідача.
2. Перманентним чергуванням іch-форми та ег-форми.
3. Стилізацією наратора до позиції хронікера, реєстратора подій.
4. Прагненням зняти напругу, стерти протиріччя, приховати різницю між індивідуальними враженнями, особистими переживаннями і бажанням створити фактографічний об'єктивний образ середовища в часовому перебігу [16, с. 28].

У своєму щоденнику автор хроніки («Родинна хроніка...») записує важливі для себе та свого роду події та з ними пов'язані особисті враження, роздуми, міркування. Презентуючи власну філософію, легалізує її у способах свого поведіння та вчинків. У романовій, романізованій хроніці, або у романі генерацій («Волинський телескоп») автор експліцитно об'єктивізує своє відношення за допомогою посередника-«хронікера». Це оповідач, який стилізується до подоби спостерігача, що записує події. Автор використовує цього оповідача для характеристики та оцінки подій, явищ, образів, другорядних фігур. Крім експліцитних суджень оповідача та фіктивних цитат, автор інколи застосовує імпліцитні оцінки за допомогою кількох нараторів, щоб пластично об'єктивізувати свій погляд на реальність. Автор об'єктивізує свої погляди також тим, що ставить осіб у граничні ситуації (законодавче зрушення частини привілеїв переселенців, колективізація, війна тощо), що загрожують стабільності існування усередині мікросередовища-родини. Хронікальна об'єктивізація суб'єкту автора доповнює часопросторові зв'язки та характер сюжету [17, с. 76-78]. В такий спосіб витворюється враження усебічного і різновекторного огляду проблеми або явища у творі, глибокого аналізу окремих історичних подій.

Рід, розвиток якого простежується у хроніці, стає зразком етнополітичних та загальносуспільних рухів, знаком певних соціальних структур, трансформується в емблему цілої історичної епохи. Е.В. Нікольський у своєму дослідженні жанру сімейної хроніки стверджує, що «родина символізує націю, котра пройшла кризу

безліч трагічних зламів, але не розкололась до кінця, адже скріпи, що її стримують, виявилися сильнішими від будь-яких історичних катаклізмів» [5, с. 65]. Звісно, аналіз історії роду не може охопити усі актуальні суспільні тенденції функціонування етносу як цілісного утворення, зазвичай у ньому простежується розвиток лише однієї соціальної верстви або групи. Така одномірність погляду деякими авторами компенсується у «тіньових» аналізах антиподів цієї групи чи класу. Так антиподами чеської національної меншини на західно-українських землях кінця XIX – початку XX століття у «Волинських хроніках» природно виступають етнічні українці.

На початку кожної хроніки після вступного розділу, присвяченого особистим та історично умотивованим обставинам, що спонукали до переселення, автори описують власні враження від перших безпосередніх контактів з місцевими мешканцями, їх способу життя, ведення господарства, ментальності і традицій. За висловом Ю. Лотмана: «...зіткнення різних персонажів є одночасно зіткненням властивих їм уявлень про структуру світу» [4, с. 279]. Маркери ідентифікації конкретизуються у текстах фіксацією проявів матеріальної культури (описи предметів домашнього вжитку, знарядь праці та побутових ритуалів чехів і українців), духовного складника повсякденного життя (шкільна освіта, релігійна обрядовість, музична та театральна культура, чеська і чеськомовна преса, книги). Істотними ознаками образу «малої батьківщини» слугують особливості природного ландшафту та їхні розлогі описи у текстах, локальні хронотопи (Київ, волинські села і містечка Дубно, Купичів, Малин, Дембровка, Грушвиця, Глинськ, Омеляни тощо). Відмінності між чехами та українцями, Чехією та Росією, розмежування наративного простору на територію Свого та Чужого постулюється і підкреслюється у кожній з «Волинських хронік».

Визначаючи жанр «Волинських хронік» загалом і «Родинної хроніки волинських Чехів» Д. Кшіщової та Я. Вацуліка зокрема, слід враховувати усі вищезазначені фактори. За деякими ознаками ці твори можна вважати мемуарами, щоденниками, романовими хроніками, оскільки у назвах автори вживають термін «хроніка», що історично закріпився у чеській літературі. Крім того, кожна із зазначених хронік починається з опису подорожі на нову землю, до нового місця проживання, отже містить також елементи подорожнього нариса, мандрівних записок. На нашу думку, найбільш виправданою видається притаманна українській літературознавчій традиції дефініція «сімейна хроніка» (Нікольський Є.В., Ніколаєва Н.Г., Шевчук В.І., Ковалів Ю.І.), як така, що «поєднує історію життя людини з життям та історією суспільства, формує зображення закономірності суспільних змін, що проявляються у психологічному становленні героя, в особливостях його соціального буття» [5, с. 64]; відтворює зміну поколінь одного роду у панорамі епохи, конфлікти і зіткнення середовища (суспільства в цілому та оточення сім'ї зокрема) та мікросередовища (групи осіб, пов'язаних між собою родинними зв'язками); автор-оповідач є членом родини, як правило, найстаршим. Прикладами сімейних хронік у світовій літературі вважаються «Ругон-Маккари» Е. Золя, «Сага про Форсайтів» Дж. Голсуорсі, «Будденброки» Т. Манна тощо. В українській літературі – це романи А. Свидницького «Люборазькі», У. Самчука «Волинь», В. Шевчука «Гі-

ні зникомі», М. Матіос «Майже ніколи не навпаки». У таких творах «послідовно розкривається історія суспільних чи родинних подій за тривалий проміжок часу» [2, с. 713], тобто витримується лінійний принцип нарації; зрештою реалізується «антропологічно-аксіологічний ракурс» [5, с. 65] – авторська система світобачення та спосіб характеризування членів своєї спільноти та їх антиподів. Хронікалізованим романом, або романом генерацій уважаємо «Волинський телескоп» Іржі Оліча, в документально-хронікальній основі якого стилізовано інтертексти сімейних «Волинських хронік» XIX – XX століть.

Відношення між елементами документального й художнього, історичними фактами та їх суб'єктивною інтерпретацією в цих творах зазвичай встановити важко, що властиво більшості творів такого жанру. Важливо зосередитися на з'ясуванні типової чи індивідуально-авторської модальності образів українців, як тематично-прагматичної ознаки певного значення, що великою мірою подана в акті рецепції. Типовим для «Волинських хронік» є, наприклад, стереотипно-зверхній, зневажливо-презирливий, значно рідше – іронічний, сатиричний, алегоричний або пародійний чи реалістичний модус української Волині та українців. Такий спрощений маргіналізований збірний гетерообраз українців стає захисним механізмом, який консолідує внутрішні захисні сили чеської меншини, сприяє формуванню позитивного образу власної культури (автообразу), слугує збереженню етнічної ідентичності своєї групи.

Антиномія чехи-українці задає параметри реалізації ключових образів. Образ дому-общини нерозривно пов'язаний з топосами ідилії, раю, натомість образ зовнішнього оточення постає уособленням ворожості, хаосу, пекла. Авторська молодість (давні часи) протистоїть новій реальності та сполучається/поєднується з культурою рідного дому (правдивого), справжньої історичної Батьківщини, природи та дитинства: «мій батько був достойною працюютою людиною» [10, с. 14], «у Чехії купили всі необхідні господарські знаряддя, і добре зробили, бо тут у Росії нічого не можна було купити» [10, с. 15]. «Хай собі мої нащадки уявляють російські дороги нині, а що ж казати про тодішні часи, коли не було залізниці і весь крам возили возами!» [10, с. 50]. Чесноти старої Чехії бачені ідилічно-елегійно, вони беззаперечні, однак віддалені просторово, тож опиняються у суворому двобої з «агресивнішими», «дужчими», домінуючими тутешніми реаліями української Волині.

У кінці 80-х років, після зрушення частини привілеїв, зокрема дозволу на окремі чеські волості, чехам довелося частково обмежити самоврядування і вимушено вступити у тісніші контакти з місцевим населенням. Це викликало велике невдоволення, навіть обурення: «То вже був останній цвях у гріб чеської самостійності в Росії. Тепер чехами будуть керувати мужики. Що на це відповісти? Нічого: товчуть тебе, чеху, на батьківщині, чом би тебе не товкти на чужині, де тебе лиш терплять» [10, с. 50].

Міжнаціональні стосунки у хроніці характеризує трьохчленна ієрархічна координата «тубілець – поселенець – імперія», у якій українцям, як корінному народу, відводиться найнижчий щабель умовної ціннісної вертикалі. Складники національної (чеської) картини світу пропагують добробут, духовну гармонію та міцну моральну основу, яка протистоїть усьому

українському (безладу, ліношам, пияцтву, нечистоті, моральному занепаду, ганебній поведінці) передусім в етичному сенсі. Крім того, вплив українського середовища сприймається як пряма загроза існуванню чеського порядку, життєвої стійкості і економічної стабільності: «А ті села, без ладу та складу поставлені, по вулицях та майданах бездонні калюжі багна, чи вигляд тутешніх мешканців, їхній одяг та поведінка, все то давало дуже погані свідчення про Росію та дуже погане свідчення про наше майбутнє» [10, с. 18].

Інколи конфлікт середовища та мікросередовища, контрастність українського та чеського у творі послаблюється, автор зосереджується на відтворенні подій, реалій та атмосфери своєрідного ідилічно замкненого простору домашнього приватного світу всередині мікрোকосму чеської общини. Тим сильнішим є такий контраст в описах побуту та буденних звичок, традицій чеської родини, яка репрезентує увесь спектр людських позитивних якостей, взірцевої поведінки та моральних переконань чехів у порівнянні з українцями, з якими неорганічно та вимушено їм доводиться співіснувати: «Чех з мужиком на одній землі сидить, та чех добре їсть, чисто вбирається, ходить на бали з музикантами, на вечірки, у театр, а мужик мало що не жебракує. Того не видно, як собі чех може зарадити, кожен працює, і чоловік, і жінка, й діти, а мужик від лінощів ледве ходить, у корчмі дорогий час марнує» [10, с. 37]. Окрім етичного імперативу тут виразно акцентується застереження перед втратою етнічної самосвідомості, занепадом ідентичності, втратою історичної культурної пам'яті як єдиного надійного орієнтиру в чужому загрозливому світі – середовищі хаосу, що прагне поглинути носіїв справжніх чеснот.

Хроніка відображає характерну для подібних творів картину чесько-українських взаємин та відтворює типовий для колективної свідомості членів громади волинських чехів образ українця [11; 12]. В усіх «Волинських хроніках» підкреслюється відмінність у ментальності, економічна та культурна відсталість українців, лише в деяких згадується про царський тиск, який пригнічував, а часто унеможлиблював вільний розвиток українського люду на Волині. Наслідком є виразно змінена ієрархічність у авторській ціннісній шкалі населення Волині: чеська меншина відображається як місцева еліта на протигагу меншовартісному, упослідженому становищу чисельно домінуючої корінної української більшості.

Ідеалізований образ чеського мікросвіту в класичній сімейній хроніці «Родинна хроніка волинських Чехів» не можна вважати лише втечею від української реальності та ірраціональною відмовою визнання за українцями позитивних якостей. Слід враховувати притаманне репатріантам прагнення до накладання матриці ідеального на власну історію, яка не повинна конфронтувати з широкими та естетично багатими традиціями національної культури і літератури. Звернення авторів сімейних хронік до минулого, як спосіб відновити, освіжити відчуття важливості своєї історичної місці та власної значущості, намагання використати монопольне право на творення індивідуальної чи колективної історичної пам'яті призводить до реконструкції давніх міфологем, покликаних забезпечити повноцінну адаптацію, психологічну стабільність, підкреслити етнічну ідентичність та національну монолітність вихідців з Волині у сучасному чеському суспільстві.

ЛИТЕРАТУРА

1. Колосок Т.С. Роль соціокультурних стереотипів у процесі міжкультурної взаємодії (крізь призму україно-чеської взаємодії у ХХ ст.) // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки: Зб. наукових праць. – Вип. 8. – Луцьк, 2007. – С. 40-47
2. Літературознавчий словник-довідник [Текст] / ред. рада Р.Т. Гром'як [та ін.]. – 2. вид., випр. і доп. – К. : Видавничий центр "Академія", 2006. – 752 с. – (Nota bene);
3. Літературознавча енциклопедія : У двох томах. / Авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – Т. 2 – 624 с. (Енциклопедія ерудита)
4. Лотман Ю.М. Структура художественного текста. / Юрий Михайлович Лотман. – Москва : "Искусство", 1970. – 384 с.
5. Никольский Е.В. Жанр романа семейной хроники в русской и украинской литературах // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки», № 1(5), 2013. – С. 63-71.
6. Погребняк О.А. Традиції і взаємовпливи у міжетнічному діалозі: історія "Волинських чехів" // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наукових праць. – Вип. 39, Ч. I. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2013. – С. 334-348.
7. Bittnerová, D., Nosková, H., Návrat Čechů z Volyně: Naděje a skutečnost 1945-1954, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.. Lidé města 1/1999: 176–179.
8. Chaloupka Otakar. Příruční slovník české literatury: od počátků do současnosti / Chaloupka Otakar. – Praha. Levné knihy, 2007. – 1116 s.
9. Ježek V. Nedůvěra k jinakosti je součástí dědictví totality // Česká xenofobie. – Praha: Votobia, Nadace pro svobodu slova, 1998. – S. 73-75.
10. Kšicová Danuše, Vaculík Jaroslav. Rodinná kronika volyňských Čechů. – Brno : 2., dopl. vyd, česky, Masarykova univerzita, 2008. – 151 s.;
11. Luděk Jirka. Kolektivní vědomí a identita volyňských Čechů pramenící z česko-ukrajinských vztahů v orálně-historickém výzkumu // URL: antropologie.zcu.cz > ... > AntropoWebzin 3/2011 > Studie
12. Luděk Jirka. Multietnická Volyně a nacionalismus očima volyňských Čechů v historickém kontextu. // URL: www.academia.edu/.../Multietnická_Volyně_a_nacionalismus_očima_vo...
13. Musil Jiří. Praha, etnika a cizinci 08.06.2004 // Praha a cizinci v meziválečné Praze, rozhovor s profesorem Jiřím Musilem o ukrajinské a ruské emigraci, 8. června 2004, Varšava Marek Čaněk //http://migraceonline.cz/toCPI250/clanky_f.shtml?x=187736-16.12.2005.
14. Olič Jiří. Volyňský dalekohled. – Olomouc: Votobia, 2006. – 190 s.
15. Přehled literatury s volyňskou tematikou (PDF) – SČVP // URL: www.scvp.eu/downloads/literatura.pdf
16. Pospíšil Ivo. Labyrint kroniky. Pokus o teoretické vymezení žánru. – Brno : Blok, 1986. – 193 s.;
17. Pospíšil Ivo. Ruská románová kronika. Příspěvek k historii a teorii žánru. 1983. Univerzita J.E. Purkyně v Brně. 132 S.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Kolosok T.S. A role of sociocultural stereotypes in the process of intercultural co-operation (through the prism of Ukrainian-Czech co-operation in XX century) // Scientific Bulletin of Volyn National University of Lesya Ukrainian: Coll. scientific papers. – Issue 8. – Lutsk, 2007. – P. 40-47.
2. Directory Dictionary of Literary science [Text] / ed. council R.T. Gromjak [et al.]. – 2nd edition, revised and expanded. – K. : Publishing House "Academy", 2006. – 752 p. (Nota bene).
3. Encyclopedia of Literary science: vol. 1, 2. / Author-compiler Y.I. Kovaliv. – K. : VC "Akademy", 2007. – Vol. 2 – 624 p. (Encyclopedia of erudite).
4. Lotman J.M. The Structure of literary text. / Yuriy Michailovich Lotman. – Moskva. – "The Arts", 1970. – 384 p.
5. Nikolskij E.V. Genre of novel of family chronicle in Russian and Ukrainian literatures // Bulletin of Dnipropetrovsk University of Alfred Nobel. A series of "Philology", № 1(5), 2013. – P. 63-71.
6. Pogrebnyak O.A. Traditions and interreference in a interethnic dialogue: history of "Volyn Czech" // Literature. Folklore. Problems poetics: Coll. scientific papers. – Vol. 39, part I. – Kyiv National University named after Taras Shevchenko, 2013. – P. 334-348.
7. Bittnerova, D., Noskova, H., Czech return from Volyn: hopes and reality 1945-1954, Praha: Ustav pro soudobe dejiny AV CR.. Lide mnesta 1/1999: P. 176-179.
8. Chaloupka Otakar. Auxiliary dictionary of Czech literature: from the beginning to modern time/ Chaloupka Otakar. – Praha. Levne knihy, 2007. – 1116 s.
9. Jezek V. Distrust to other as part of totalitarianism heritage // Czech xenophobia. – Praha: Votobia Foundation for freedom of expression, 1998. – P. 73-75.
10. Kshicova Danushe, Vaculik Jaroslav. Family chronicle of Volyn Czech. – Brno : Second, complemented. ed, Czech, Masaryk University, 2008. – 151 s.
11. Ludek Jirka. Collective consciousness and identity of Volyn Czech in oral-historical research of the Czech-Ukrainian relationship // On-line source, access: antropologie.zcu.cz > ... > AntropoWebzin 3/2011 > Studie
12. Ludek Jirka. Interethnic Volyn and nationalism through the eyes of Volyn Czech in historical context. // On-line source, access: www.academia.edu/.../Multietnická_Volyně_a_nacionalismus_očima_vo...
13. Musil Jirzi. Prague, ethnic and foreigners 08.06.2004 // Prague and foreigners in interwar Prague, conversation with a professor Musil Jirzi about Ukrainian and Russian emigrants 8. june 2004, Varshava Marek Canjek // On-line source, access: http://migraceonline.cz/toCPI250/clanky_f.shtml?x=187736-16.12.2005.
14. Olicz Jirzi. Volhynian telescope. – Olomouc: Votobia, 2006. – 190 s.
15. Rewiev of literature with the Volhynian topic (PDF) - SČVP // On-line source, access: www.scvp.eu/downloads/literatura.pdf
16. Pospishil Ivo. Labyrinth of chronicle. Attempt of theoretical ground of genre. – Brno : Blok, 1986. – 193 s.
17. Pospishil Ivo. Chronicle of Russian novel. Research of the history and genre theory. – Brno : Univerzita J.E. Purkynje v Brne, 1983. – 132 s.

Pogrebnyak E.A. Modus of Ukraine in Czech "Volhynian Chronicle" of XX- XXI century

Abstract. The article investigates the artistic reception of Ukraine in contemporary Czech literary chronicles. Attention is paid to the so-called "Volhynian Chronicle", more detailed are analysed works of Kshitsovoy D., J. Vaculik, J. Olic in context of poetic and chronotop features, context of "chronicle" intellection of Ukrainians and Czech antinomy. There is a disclosure of genre originality of "Volhynian Chronicle" as well as modality character of Ukraine and Ukrainians.

Keywords: *Volhynian Chronicle, Genre, national identity, Czechs, Ukrainians, Volyn*

Погребняк Е.А. Модус Украины в чешских "Волыньских хрониках" XX-XXI века

Аннотация. Статья посвящена исследованию художественной рецепции Украины в современных чешских литературных хрониках. Уделено внимание так называемым «Волыньским хроникам», более подробно проанализированы произведения Д. Кшищовой, Я. Вацулика, Й. Олича в контексте поэтичных и хронотопных особенностей жанра хроники и присущей «хроникальному» мышлению антиномии чехи-украинцы. Раскрыто жанровое своеобразие «Волыньских хроник», модальность образов Украины и украинцев в этих произведениях.

Ключевые слова: *Волыньские хроники, жанр, национальная идентичность, чехи, украинцы, Волынь*